

УДК 792.07(477)-055.2

Сигида Г. А.¹

Федосєєва В. О.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУЗ-119 НУ «Запорізька політехніка»

ЖІНКИ НА СЦЕНІ ТЕАТРУ КОРИФЕЇВ

Перший професійний театр України – театр корифеїв, утворений в 1882 році, мав величезний вплив на культуру й національно-визвольний рух того часу. Він швидко став відомим і популярним, оскільки припав до смаку українській дрібній буржуазії, що набирала сили й впливу.

У той же час, у зв'язку із запровадженням «Зводу Законів Російської імперії», цивільне становище жінок у XVIII столітті значно погіршилось. Тому талановиті учасниці театру корифеїв не лише вдосконалювали навички сценічної майстерності, але й вели свою «війну» з русифікацією й обмеженням жіночих прав. Відома акторка театру корифеїв Марія Тобілевич вирізнялася ефектною зовнішністю, а освіта виділяла її серед інших актрис вдумливою працею над ролями. Дебют Марії – головна роль у п'єсі «Наталка Полтавка». Це не дивно, бо образ Наталки був їй дуже близький. У родині Тобілевичів ця п'єса надзвичайно шанувалася. У домашньому житку були пісні й цитати з неї. А оскільки широку популярність Марія здобула під час виступів в оперному жанрі, уміння співати разом із чудовою акторською грою робили з неї неперевершену Наталку. Марія Тобілевич була завжди серйозна у своїх намірах, далека від пліток і інтриг. До останнього вона прагнула вберегти театр від розколу на трупі Миколи Садовського і Панаса Саксаганського. Найважливішою роллю й великим сценічним досягненням акторки була роль Одарки в опері «Запорожець за Дунаєм». Саме ця роль стала для Марії останньою. У 36 років Марія вже виконала весь репертуар, що йшов на сцені в 70-80-і роки і зробила значний внесок у розвиток українського театрального мистецтва.

Примою театру корифеїв стала Марія Заньковецька. Маючи сильний голос, вона брала уроки співу в Петербурзькій консерваторії, та після хвороби (дифтерія) змінився тембр, і про оперу довелося забути. Але

бажання творити залишилося. Цим скористався Марко Кропивницький і отримав на сцені справжню зірку. Акторка також уміла шити. Реалістичний театр передбачав такий же одяг. Тому під час пошиття костюмів Марія вивчала побут відповідної епохи і вбрання тогочасних людей. Весь одяг, створений власноруч, у кінці кар'єри акторка віддала Театральному музею. Преса писала захоплені відгуки про Марію Заньковецьку. Критики відзначали, що всі дівчата, які в п'єсах здаються однаковими, отримують від Марії свій характер, звички, навіть різні риси зовнішності. Найвідоміші й найулюбленіші драматичні ролі акторки, що вийшли в неї неперевершеними, – це головні ролі в п'єсах: “Назар Стодоля”, “Глитай, або ж Павук”, “Лимерівна”, “Наймичка” та “Ой, не ходи Грицю...”. Заньковецька стала першою українською акторкою, що завоювала російську сцену. Під час перших петербурзьких гастролей російські театрознавці піднесли Марію вище за всіх тодішніх російських і європейських знаменитих актрис. Після виступу вона навіть була запрошена до царської ложі, де імператор Олександр III запропонував їй залишитися в Росії. У 1922 р. Марія Заньковецька першою отримала звання народної артистки УРСР.

Ще одна зірка театру корифеїв – Ганна Затиркевич-Карпинська. Ганна була скромною жінкою, не любила просити перші ролі, вона просто перетворювала на діамант ту роль, що мала. Марко Кропивницький взяв Затиркевич до трупи і став її наставником, будучи враженим природним талантом акторки, а також її знаннями народного життя, побуту та здатністю відтворювати їх на сцені в узагальненому образі. Ганна грала здебільшого комедійні ролі, гумор акторки був світлим, душевним, без краплі вульгарності. Драматичні ролі нещасних матерів головних героїнь їй давались не гірше. Загалом за свою діяльність Затиркевич зіграла десь 130 ролей. Ганна була прекрасною людиною – щедрою і співчутливою. Вона виховувала сиріт і допомагала піти їм у доросле життя, навчаючи театральному мистецтву. Затиркевич також чудово співала. Їй давали партії, створені М. Лисенком, С. Гулаком-Артемовським, М. Кропивницьким.

Говорячи про актрис театру корифеїв, не варто забувати Софію Тобілевич – дружину Івана Карпенка-Карого, яка стала його подругою, помічником і музою. Народ полюбив її за такі яскраві ролі, як Терпелиха в «Наталці-Полтавці», баба Бушля і Тетяна в «Чумаках» і «Суєті», Лимериха в «Лимерівні». Окрім театру, Софія присвятила своє життя збиранню українського фольклору та перекладам. Головною працею Софії є книга «Мої стежки і зустрічі», що була видана після її смерті в 1957 році.

Внесок жінок у творчість театру корифеїв важко переоцінити. Це вокальні сольні партії, що потребували сильних жіночих голосів, пошиття та підбирання сценічних костюмів, ретельна психологічна типізація дійових осіб, навчання й надихання послідовників, а також написання мемуарів.

Загальновідомо, що гастролі театру в Петербурзі відбулися завдяки театральній діячці Вірі Лінській-Неметті, тобто визнання театру за кордоном і схвалення сильних ролей критиками теж відбулися не в останню чергу завдяки жінкам – учасницям першого українського професійного театру.